

Od 1997 roku ustawa o pomocy społecznej, zobowiązuje domy do funkcjonowania na poziomie standardu określonego przez Ministra Polityki Społecznej.

Rozwiązania ustawowe wprowadziły wówczas 10 letni okres, w którym domy zostały zobowiązane do opracowania i realizacji programów naprawczych dla swoich placówek, jeśli nie funkcjonowały na poziomie określonego standardu. Wówczas domy przystąpiły do bilansu i działań naprawczych, chociaż wiele z tych działań domy podjęły znacznie wcześniej, gdy standardy znajdowały się jeszcze w fazie projektu a nie normy prawnej.

Standardy określają wymogi minimalne w zakresie warunków bytowych jakie musi spełniać obiekt oraz zakres i sposób sprawowanej opieki oparty o indywidualny plan wspierania dla każdego mieszkańca, uwzględniający w szczególności prawa podmiotowe jednostki takie jak godne i intymne traktowanie, zapewnienie wolności osobistej i bezpieczeństwa oraz poczucie intymności – na miarę możliwości psychofizycznych mieszkańca.

Instytucją wymuszającą na domach pomocy społecznej funkcjonowanie na poziomie obowiązującego standardu jest Zespół Inspekcyjny wyodrębniony na poziomie wydziału polityki społecznej urzędów wojewódzkich. Zespół Inspekcyjny ma za zadanie nie tylko bieżące kontrolowanie wdrażania obowiązującego standardu i oceny stopnia realizacji programu naprawczego ale również wspieranie domu pomocy w działaniach na rzecz poprawy jakości świadczeń w charakterze konsultacji aby dom w sposób właściwy osiągał kolejne etapy standardu usług.

Kwestią niezmiernie istotną w działaniach na rzecz poprawy jakości świadczeń było właściwe zaplanowanie działań tak, aby poza płynnym harmonogramem prac modernizacyjno-adaptacyjnych można było wprowadzać zmiany w obszarze otoczenia społecznego domu a więc usprawnianie, podnoszenie jakości, poszerzanie oferty ilościowej.

Zakres i jakość usług musi gwarantować przestrzeganie podstawowych wartości takich jak:

- godność,
- intymność,
- niezależność,
- prawo dokonywania wyboru.

Przestrzeganie tych praw przy konstruowaniu planu naprawczego to nie tylko wymóg standardu ale również respektowanie praw i wolności obywatelskich gwarantowanych przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej. Wysoką wagę w określaniu misji i strategii domu w kontekście opracowywania programów naprawczych, koniecznych do osiągnięcia obowiązującego standardu, ma uczestnictwo w całym procesie mieszkańców i personelu domu.

Standard podstawowych usług dzieli usługi na usługi:

- zaspakajające potrzeby bytowe (zamieszkanie, wyżywienie, odzież i obuwie, środki czystości, przybory toaletowe),
- opiekuńcze i wspomagające (terapię zajęciową zajęcia aktywizujące, organizację czasu wolnego).

Od 1999 roku prowadzenie domów pomocy społecznej jest zadaniem własnym powiatu dofinansowywanym z budżetu państwa. Niektóre domy pomocy społecznej zostały przejęte przez samorządy powiatowe jako rozpoczęte nowe zadania inwestycyjne lub z rozpoczętymi inwestycjami w ramach programów naprawczych tych placówek, bowiem zgodnie z art.20 ust. 2 ówczesnie obowiązującej ustawy z dnia 29 listopada 1990 roku (Dz.U. z 1998 roku nr 64, poz. 414 z późn. zm.), a obecnie zgodnie z art. 55 ust. 1 i art. 152 ust.1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz.U nr 64, poz.593 z późn. zm.) domy pomocy społecznej, które nie osiągnęły obowiązującego standardu usług są zobowiązane go osiągnąć najpóźniej do 31 grudnia 2006 roku. Programy naprawcze bardzo często związane były z koniecznością podjęcia większych lub mniejszych zadań inwestycyjnych.

Do dnia 15 listopada 2005 r. wymagany standard usług określało rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 września 2000 r. w sprawie domów pomocy społecznej (Dz. U. Nr 82, poz. 929) , które powstało na podstawie starej ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej, a obecnie o złagodzonych standardach rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 19 października 2005 r. w sprawie domów pomocy społecznej (Dz. U. Nr 217, poz. 1837) wydane na podstawie nowej ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Standardem objęte są usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające, a w domach dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie- również potrzeby edukacyjne. Standard zróżnicowany jest w zależności od typu dps, obejmuje także zatrudnienie odpowiedniej ilości pracowników socjalnych, zapewnienie kontaktu z psychologiem, a domach dla osób przewlekłe psychicznie chorych również z psychiatrą, oraz odpowiedni wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu terapeutyczno-opiekuńczego. Przy ustalaniu wskaźników zatrudnienia pracowników zespołu terapeutyczno-opiekuńczego umożliwia uwzględnianie wolontariuszy, stażystów, praktykantów oraz osób odbywających służbę zastępczą, pracujących bezpośrednio z mieszkańcami (nie więcej jak 30% ogólnej liczby zatrudnionych w zespole terapeutyczno-opiekuńczym).

Reforma administracyjna i przekazanie domów pomocy społecznej do prowadzenia samorządom powiatowym odbyło się w trakcie prac w dochodzeniu do standardu i wiele placówek znalazło się w trudnej sytuacji ograniczonego dostępu do środków finansowych, które mogłyby zostać przeznaczone na dochodzenie do standardów co nie zmienia faktu, że domy realizowały i nadal realizują programy naprawcze. Wiele działań udało się wprowadzić do kontraktów wojewódzkich co umożliwia tym domom sprawne wdrażanie harmonogramu programu naprawczego a część domów realizuje programy systemem gospodarczym przy wydatnym wsparciu samorządów.

Według danych zbieranych przez Departament Pomocy Społecznej we wrześniu 2002 roku z poszczególnych województw, potrzeby w tym zakresie (do końca 2006 roku) dotyczyły 747 domów pomocy społecznej na kwotę około 1.300 mln zł.

Pomimo faktu, że działania naprawcze są jeszcze nie zakończone, gdyż okres dochodzenia do standardu kończy się w grudniu 2006 roku, już dzisiaj wiadomo, że efekt zmian jest ogromny. Poprawiły się zarówno warunki bytowe jak również sposób sprawowanej opieki – mieszkaniec stał się najważniejszym podmiotem działania personelu.

W chwili obecnej trudno precyzyjnie określić ile domów pomocy społecznej osiągnie obowiązujący standard usług ponieważ jeszcze nie zostały zakończone programy naprawcze. W grudniu ubiegłego roku resort robił wstępne rozeznanie w zakresie poziomu zawansowania programów naprawczych w domach pomocy społecznej. W efekcie pytania postawionego Wydziałom Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich, które sprawują w imieniu wojewodów nadzór i kontrolę nad domami pomocy społecznej, w ocenie inspektorów zespołów inspekcyjnych około 15% domów jest zagrożonych nie osiągnięciem wymaganych standardów świadczonych usług na koniec bieżącego roku. Z uzyskanych wówczas informacji wynika, iż najwięcej problemów w dochodzeniu do wymaganego standardu miały domy w zakresie:

- montowania instalacji przeciw pożarowej,
- instalowania wind przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych,
- osiągnięcia wymaganego wskaźnika zatrudnienia personelu w zespołach terapeutyczno-opiekunczych.

W roku bieżącym resort ponownie wystąpił do Wydziałów Polityki Społecznej Urzędów Wojewódzkich w miesiącu wrześniu o dokonanie oceny zakończenia programów naprawczych w domach pomocy społecznej według stanu na dzień 31 sierpnia br.

Z uzyskanych informacji wynika, że:

- 823 domy pomocy społecznej działają w oparciu o uzyskane od właściwego miejscowo wojewody zezwolenie;
- 88 domów pomocy społecznej posiada bezterminowe zezwolenie
- 724 domy pomocy społecznej posiadają zezwolenie warunkowe zachowujące ważność do 31 grudnia 2006 r.
- w 258 domach pomocy społecznej w ocenie inspektorów socjalnych zagrożone jest zakończenie programów naprawczych do końca bieżącego roku (tabela nr 1 poniżej wskazuje liczbę domów w poszczególnych województwach).

Lp.	województwa	Przybliżona liczba domów pomocy społecznej, które mają niewielkie szansę na zakończenie programów naprawczych do końca 2006 r.
1.	dolnośląskie	9
2.	kujawsko-pomorskie	18
3.	lubelskie	17
4.	lubuskie	4
5.	łódzkie	21
6.	małopolskie	44
7.	mazowieckie	17
8.	opolskie	17
9.	podkarpackie	19
10.	podlaskie	10
11.	pomorskie	8
12.	śląskie	39
13.	świętokrzyskie	5
14.	warmińsko-mazurskie	6
15.	wielkopolskie	19
16.	zachodniopomorskie	5
Razem		258

Z informacji nadesłanych przez wydziały polityki społecznej wynika, że analogicznie do roku poprzedniego największe problemy dla domów pomocy społecznej przysparza:

- spełnienie przez dom wymagań w zakresie odpowiedniego wskaźnika zatrudnionego personelu – 347 domom;
- wypełnienie normy powierzchniowej 6 m² / os. – w 272 domach
- zapewnienie właściwego dostępu do łazienek – w 250 domach;
- zapewnienie właściwego dostępu do toalet – w 236 domach;
- montaż instalacji przeciwpożarowej - 184 domom;
- niwelowanie barier architektonicznych - 175 domom;
- montaż instalacji przyzywowej – w 159 domach;
- instalacja widny – w 155 domach;

Tabela 1. Elementy standardów, które nie zostały spełnione.

Norma	Liczba domów
- występujące bariery architektoniczne w budynku lub otoczeniu	175
- konieczność zainstalowania windy	155
- brak systemu przyzywowo-alarmowego	159
- brak systemu alarmowo-przeciwpożarowego	184
- braki infrastruktury dziennej	131
- niespełnienie norm powierzchniowych	272
pokoi mieszkalnych: 9 m ² - pokoje jednoosobowe	
6 m ² / os. - pokoje wieloosobowe	

- braki w wyposażeniu pokoi mieszkalnych	92
- niespełnianie warunków sanitarnych w zakresie dostępności do łazienek	250
- niespełnianie warunków sanitarnych w zakresie dostępności do toalet	236
- niespełnianie norm w zakresie wyżywienia i organizacji posiłków	43
- niewywiązywanie się z obowiązku zapewnienia odzieży, obuwia, bielizny itp.	8
- niewywiązywanie się z obowiązku zapewnienia środków czystości i higienicznych	5
- brak zabawek dla dzieci	1
- braki w zakresie usług opiekuńczych i wspomagających	20
- niespełnianie norm zatrudnienia pracowników socjalnych (2 pracowników na 100 mieszkańców)	100
- niezapewnienie kontaktów z psychologiem/psychiatrą	33
- niespełnianie norm zatrudnienia pracowników zespołu terapeutyczno-opiekunczego	347

Obecnie domy wraz ze swoimi samorządami podejmują różne wysiłki aby zdążyć z realizacją programów naprawczych (część prac modernizacyjnych w domach znalazła się w kontraktach regionalnych, samorzady wyasygnowały dodatkowe środki na realizację programów), dlatego resort podjął prace legislacyjne zmierzające do wydłużenia terminu zakończenia programów naprawczych do końca 2009 roku jednak w takim przypadku projekt zakłada ograniczenie możliwości weryfikowania średniego miesięcznego kosztu w takim domu oraz zakaz przyjmowania nowych kandydatów do umieszczenia w domu pomocy społecznej po 2007 roku. Taka konstrukcja propozycji modyfikacji przepisów ustawy ma być motywująca dla samorządów do jak najszybszego zakończenia realizowanych obecnie programów naprawczych.